K. Krishna Prasad Bhat
Website: http://homas.in
Email: homasonline@gmail.com
Mobil: 8000858858 /9940406777

अथ द्वात्रिंशः पटलः ॥

अथ सन्तान(प्रद)यागविधिः —

'अथ सन्तानसंसिद्धिसमाकुलितचेतसाम् ।' इत्यादिभिः 'संपूर्यमाणादेवमेव त्रिकाब्दादर्वाक् पुत्रो जायते दैवशक्तया' इत्यन्तैर्ग्रन्थैरुक्तमर्थं ग्रन्थबाहुल्यभयात्केवलमर्थत एव वक्ष्ये ॥

देवर्षिपितृतिथिपूजादानादिरहितदोषवशादपुत्रताप्रसक्तौ सत्यां तत्परिहारार्थं वक्ष्यमाणेन विधिना, प्रतिदर्शं संवत्सरत्रयं देविकल्पितक्रविषयं यागं ब्राह्मणभोजनवृद्धिक्षययुतं कुर्यात् । तत्प्रकारो लिख्यते ॥

अङ्गशुद्धिदन्तधावनस्नानधौताम्बरधारणनियताहारतादिना दीक्षाविधिना युक्तो गृहस्थः कृष्णचतुर्दश्यां रात्रौ पत्न्या सह शयनं कृत्वा, परेद्युः प्रातस्सन्ध्यावन्दनादिपौर्वाह्णिकं कर्म सर्वं कृत्वा, पुनः प्रागष्टाविंशपटले गायत्रीविधानान्ते प्रसङ्गादुक्तेन विधिना वा, अत्रैव वक्ष्यमाणेन ऋक्पञ्चकेन वा पञ्चगव्यं संयोजयेत् । ता ऋचो लिख्यन्ते —

हंसः शुचिषत् इति ऋक् १, प्रतद्विष्णुस्तवते इत्यृक् २, त्र्यम्बकं इत्यृक् ३, तत्सवितुर्वरेण्यं इत्यृक् ४, विष्णुर्योनिं कल्पयतु इत्यृक् ५, एवं पञ्चभिः ऋग्भिः पञ्चगव्यानि गोमूत्रगोमयोदकपयोदधिघृताख्यानि द्रव्याणि क्रमेण संयोज्य, तत्पञ्चगव्यं तु उदुम्बरादियाज्ञीयवृक्षकृतेन मन्थेन संकोचमन्त्रजपपुरस्सरं निर्मन्थ्यात् ॥ तन्मन्त्रस्तु मूलग्रन्थे उपरिष्टाद्वक्ष्यमाणोऽप्यत्रैव सौकर्यार्थं लिख्यते —

तारश्च स्वरादिश्च कवर्गादिपञ्चवर्गादिश्च वाय्वीशव्योमभूसंज्ञकाक्षराणि च संभूय एकादशवर्णस्संकोचाख्यो मन्त्रः । तदेव स्पष्टं लिख्यते —

ओं अ क च ट त प य श ह लों इति संकोचमन्त्रः। पुनस्तस्मिन् अमृतबीजं विलिख्य वं वं इत्यमृतबीजेन तत्स्पृष्ट्वा अष्टोत्तरशतं जप्त्वा, पुनस्तत् द्विधा विभज्य, वक्ष्यमाणभूतमन्त्रजपपुरस्सरं एकैकं दम्पती पिबेताम्॥

भूतमन्त्रस्तु मूलग्रन्थे उपरि वक्ष्यमाणोपि अत्रैव सौकर्यार्थं लिख्यते—

पञ्चमषष्ठस्वराक्षरौ च प्रणवगणपतिबीजे च चतृतीय टतृतीय ततृतीय पतृतीय यतृतीयान्त्यपूर्वाक्षराणि सबिन्दुकानि पञ्चानां भूतानामादौ संयोज्य पृथिव्यात्मने नमः, अबात्मने नमः, इत्येवंप्रकारेण। एतदुक्तं भवति— उं ऊं ओं गं जं डं दं बं लं ळं पृथिव्यात्मने नमः। पुनरपि उं इत्यादि ळं इत्यन्तं अबात्मने नमः। इत्येवंप्रकारेण इतरभूतेष्वपि संयोजयेत्। एवं पञ्चगव्यं विभज्य दम्पती संप्राश्य, पुनर्होमकार्यमारभेत्। तत्प्रकारः कथ्यते—

प्रथममग्रतो मण्डले देवे वा वक्ष्यमाणक्रमेण शंकरनारायणं संपूज्य, तस्योत्तरभागे स्थण्डिले स्वचरणोक्तेन विधानेनाग्निं निधाय, तत्र चरुं पञ्च-कुडुवतण्डुलैर्योग्यपरिमाणैर्वा निष्पाद्य, कुडुवं नाम प्रस्थचतुर्थांशम्। तच्चरुं पात्रे दक्षिणोत्तरतो द्विधा विभज्य, दक्षिणं पैतृकं उत्तरं दैविकं चेति बुध्वा, ताभ्यां क्रमेण पितृवर्गमातृवर्गतत्पितृवर्गगुरुवर्गगुरुपितृवर्गाणां पैत्रेण हविषा, दैविकेन पुनर्हविषा देवानां च, वक्ष्यमाणानां वक्ष्यमाणक्रमेण जुहुयात्। तत्प्रकार एव कथ्यते—

तत्र प्रथमं पित्र्यंशान्नेन उपस्तरणपूर्वकं पिण्डयुगळं समवद्य, स्रुचि उपस्तरणपूर्वकं निधाय, पुनस्तस्मिन्नभिघार्य हविषि चाभिघार्य दक्षिणहस्ते निधाय अधस्तान्निषण्णं स्वपितरं स्मृत्वा प्रणवेन जुहुयात्। पुनर्व्याहृतिभिश्चतसृभिः आज्याहुतीः कुर्यात्। पुनरपि पूर्ववदेव पित्र्यंशान्नेन पिण्डयुगळं पूर्ववदेव समवद्य, अधस्तात् निषण्णं स्वपितामहं स्मृत्वा प्रणवेनैव जुहुयात्। तत्रापि व्याहृतिभिराज्याहुतीः कुर्यात्। एवमेव प्रपितामहं च

स्मृत्वा हुत्वा आज्याहुतीश्च कृत्वा, (कुर्यात्)। पुनरेवं मातृवर्गतिसृणां च तत्पितृवर्गत्रयाणां च गुरुपरमगुरुपरमेष्ठिगुरुपरापरगुरुत्वर्गत्रयाणां च प्रणवेनैव पक्काहुतिपूर्वकं व्याहृतीभिराज्याहुतीः कुर्यात्। अथवा अमुकगोत्राय अमुकनाम्ने अस्मत्पित्रे स्वाहा इत्यादि जुहुयात्। पुनरुत्तरेण दर्विकेन चरुणा पूर्ववदेव पिण्डयुगळं समवद्य षोडशस्वराक्षरैकैकपूर्वकवैष्णवाष्टाक्षरैकैकपूर्वककेशवादिषोडशनामभिश्चतुर्थ्यन्तैः स्वाहान्तैश्च प्रत्येकमष्टवारं हुनेत्। तत्प्रकारविशेष एव कथ्यते—

अं ओं केशवाय स्वाहा। आं नं नारायणाय स्वाहा। इं ओं माधवाय स्वाहा। इत्येवंप्रकारेण स्वराष्टाक्षरावशिष्टवर्णानादौ संयोज्य, गोविन्दाय स्वाहा। विष्णवे स्वाहा। मधुसूदनाय स्वाहा। त्रिविक्रमाय स्वाहा। वामनाय स्वाहा। श्रीधराय स्वाहा। हृषीकेशाय स्वाहा। पद्मनाभाय स्वाहा। दामोदराय स्वाहा। वासुदेवाय स्वाहा। संकर्षणाय स्वाहा। प्रद्युम्नाय स्वाहा। अनिरुद्धाय स्वाहा। इत्येतैः षोडशनामभिः उक्तप्रकारेण प्रत्येकमष्टाष्टवारं हुते सति अष्टाक्षरस्य द्विरावृत्तिर्भवति। पुनरष्टाक्षरस्य एकैकवर्णयोजितस्थाने अष्टाक्षरं समस्तं संयोज्य पूर्ववत् स्वराक्षरैकैकपूर्वकं केशवाद्येकैकोत्तरं स्वाहान्तं च पूर्ववदेव प्रत्येकमष्टाष्टवारं दर्विकेनैव हविषा पक्काहुतीः कुर्यात्। तत्प्रकार एव लिख्यते—

अं ओं नमो नारायणाय स्वाहा। इत्येवंप्रकारेण। एवं कृते अष्टाक्षरस्य षोडशावृत्तिर्भवति। एवमष्टवारं पक्काहुतीः कृत्वा, तत्तत्पक्काहुत्यनन्तरं तेन तेनैव मन्त्रेणाज्याहुतीश्चतुर्गुणं कुर्यात्। पूर्वोक्ताष्टाक्षरवर्णैकैकयोजनापर्याये आज्याहुतीनामयमेव न्यायः। एवं कृते एकैकमन्त्रविषये द्वात्रिंशत्संख्याका आज्याहुतयो भवन्ति। अष्टाष्टसंख्याकाः किल पक्काहुतयः। पुनरपि दर्विकेनैव चरुणा पूर्ववदेव पिण्डयुगळं समवद्य, षोडशस्वराक्षरैकैकपूर्वकं पञ्चाक्षरवर्णैकैकपूर्वकश्रीकण्ठादिभिः षोडशनामभिः प्रत्येकं पञ्चवारं पक्काहुतीः कुर्यात्। एवं

संयोजिते पञ्चाक्षरवर्णास्त्रिरावृत्त्या पञ्चदशसंख्याका भवन्ति। तत्र षोडष-संख्यायां पञ्चाक्षरं समस्तं षोडशकमूर्त्यादौ संयोजयेत्। एवं संयोजिते पञ्चाक्षरस्य चतुरावृत्तिर्भवेत्। तद्योजनाप्रकार एव लिख्यते—

अं नं श्रीकण्ठाय स्वाहा। आं मं अनन्ताय स्वाहा। इत्येवं क्रमेण, सूक्ष्माय स्वाहा। त्रिमूर्तये स्वाहा। अमरेश्वराय स्वाहा। अर्घीशाय स्वाहा। भारभूतये स्वाहा। अतिथये० स्थाणवे० हराय० झण्डीशाय० भौतिकाय० सद्योजाताय० अनुग्रहेश्वराय० अक्रूराय० महासेनाय स्वाहा। इत्येवं षोडशनामभिः स्वराक्षरपञ्चाक्षरैकाक्षरपूर्वकैः प्रत्येकं पञ्चपञ्चवारं पक्काहुतीः कृत्वा, पुनस्तेन तेन मन्त्रेण पक्काहुत्यनन्तरमनन्तरं चतुर्गुण-माज्याहुतीः कुर्यात्। तत्रैकैकमन्त्रविषये पक्काहुतयः पञ्च किल। तच्चातुर्गुण्ये-नाज्याहुतयोपि एकैकमन्त्रविषये विंशतिसंख्याका भवन्ति। पुनरपि पञ्चा-क्षरैकैकवर्णयोजितस्थाने पञ्चाक्षरं समस्तं संयोज्य षोडशस्वराक्षरैकैकपूर्वकं श्रीकण्ठाद्यैकैकोत्तरं स्वाहान्तं च प्रत्येकं पञ्चपञ्चवारं पक्काहुतीः कुर्यात्। तत्प्रकार एव लिख्यते—

अं नमश्शिवाय शिति (श्री) कण्ठाय स्वाहा। आं नमश्शिवाय अनन्ताय स्वाहा। इत्येवंप्रकारेण एवं पञ्चपञ्चवारं पक्काहुतीः कृत्वा, तेनैव मन्त्रेण तत्तत्पक्काहुत्यनन्तरमनन्तरं तत्तच्चतुर्गुणसंख्यमाहुतीः कुर्यात्। तथा कृते एकैक-मन्त्रविषये पक्काहुतयः पञ्च किल। तच्चातुर्गुण्येन आज्याहुतयो विंशतिसंख्याका भवन्ति। पुनः पात्रे अवशिष्टौ दैविकपैतृकत्वेन विभक्तौ चरुभागावुभावपि संमिश्र्य, पुनस्तत् द्विधा विभज्य तदेकैकमेकैकस्मिन् फलके वा पात्रे वा आबद्ध्य पुरुषरूपेण च स्त्रीरूपेण च कृत्वा तत्पुरुषात्मकं पञ्चाक्षरमन्त्रेणा-ष्टोत्तरशतं जप्त्वा, स्त्र्यात्मकं तु वैष्णवाष्टाक्षरमन्त्रेण अष्टोत्तरशतं जप्त्वा, पुनः तदुभयात्मकमपि सहैव स्पृष्ट्वा, विष्णुर्योनिं कल्पयतु इति ऋचा एकादशवारं जप्त्वा, पुनः पुरुषः पुरुषात्मकं समाहित उपयुञ्ज्यात्। स्त्री च स्त्र्यात्मकं समाहिता उपयुञ्ज्यात्॥

पुनराचम्य अग्निमुपरिष्टात्तन्त्रेण हुत्वा क्रियां समापयेत्। गुरुदक्षिणां च बहु दत्वा अनलमुद्वास्य एकं द्विजं भोजयेत्तस्मिन्दिने। प्रतिदर्शमेवं हुत्वा एकैकवृद्ध्या ब्राह्मणान् भोजयेच्च। एवं संवत्सरत्रये पूरिते दैवशक्त्या वक्ष्यमाणगुणयुक्तः पुत्रो जायते। तमेव गुणमाह—

पितृदेवताप्रसादात् मेधायुःकान्तिसंयुतो लक्ष्मीतेजोयुक्तो धर्मरुचिर्भवति सन्ततेः कर्ता॥

अथ शङ्करनारायणमन्त्रविधानं मन्त्रदेवताप्रकाशिकोक्तप्रकारेण लिख्यते-

नारद ऋषिः। अनुष्टुप् छन्दः। हरिहरो देवता। ह्रौं बीजम्। ह्रीं शक्तिः। ह्रां हृत्। ह्रीं शिरः। इत्याद्यङ्गानि॥

शूलं चक्रं पाञ्चजन्यं कपालं दधतं करैः।
स्वस्वभूगार्त (र्ध) नीलार्धदेहं हरिहरं भजे॥

ओं ह्रौं ह्रीं शङ्करनारायणाय नमः ओं ह्रौं ह्रीं॥ इति मन्त्रः।

प्रणवह्रौमित्यक्षरहृल्लेखाचतुर्थ्येकवचनान्तशङ्करनारायणशब्दो नमश्शब्दः पुनः प्रणवह्रौमित्यक्षरहृल्लेखावसानोयं हरिहरमन्त्रः। लक्षं जपेत्। आज्यसिक्तपायसेनायुतं हुनेत् पुरश्चरणार्थम्॥

अथ पूजा—

शैवपीठे समावाह्य अङ्गैः प्रथमावृतिः। लक्ष्म्यै० नारायण्यै० भूम्यै० भूधरायै० अम्बिकायै० त्र्यम्बकायै० आनन्दायै० गङ्गाधर्यै० ८ इति द्वितीयावृतिः। इन्द्रादिभिस्तृतीया। प्रकृतिपुरुषैक्यात्मकहरिहरोपासनं सर्वसंपत्करं परम्। अत्र हरिहरात्माखण्डपरमात्माभेदानुसन्धानपूर्वको जपः संसृतिमोक्षकरः॥

अथ सन्तानयागप्रसङ्गात् बोधायनसूत्रोक्तः प्रजार्थिहोमश्चात्र योग्यतावशाल्लिख्यते—